

Про долю цегли із розібраного у 1370 році замку Казимира Великого у Володимирі

Однією із цікавих проблем середньовічної історії та археології Волині є доля мурованого замку Казимира Великого у Володимирі. Замок був споруджений впродовж трьох років і розібраний у 1370 році Любартом Гедиміновичем внаслідок відвоювання ним стольного міста Волині після смерті короля Казимира. При аналізі цієї події постає ряд питань, які потребують пояснення, серед яких і суто прагматичне – де поділась велика кількість будівельної цегли, яка була отримана при розбиранні замку.

Параметри такої пальчатої цегли тягнулись до величин 26,0 x 13,0 x 9,0 см. При цьому найбільшою варіабельністю відзначалась висота цеглин. На різних об'єктах Володимира та його околиць за точнішими параметрами виділяються кілька серій такої цегли.

Археологічні дослідження, проведені на території замку виявили невелику за протягом частину фундаментів його оборонних стін та башти, складених із вапнякової опоки. Ширина цих фундаментів сягала 2,4 м. На окремих ділянках у коронках фундаментів збереглися ділянки цегляної кладки. До фундаменту стіни прилягав пандус із будівельного сміття, утворений при її розбиранні у 1370 році, який містив багато дрібних фрагментів цегли.

Для розуміння процесу будівництва замку велике значення мало виявлення за 0,5 км. на північний захід від нього, за межами міської забудови XIV століття, слідів масштабного виробництва цегли у середньовічний період. Тут була досліджена піч оригінальної конструкції з великим внутрішнім робочим простором (5,15 x 8,16 м) для випалювання цегли. Датуючий матеріал дозволив віднести функціонування печі до XIV–XV ст., а її унікальність – пов'язати піч з будівництвом мурованого замку у Володимирі. Цегла, використана для спорудження різних конструктивних елементів печі, а також її продукція мала дещо відмінні параметри, але її габарити відповідали розмірам цегли із території замку. Після розбирання замку у 1370 році цегла використовувалась для різних цілей у межах самого Володимира. Висловлювалось припущення про її використання для будівництва замку у Луцьку. Однак, останнє припущення викликає сумніви з точки зору доцільності високих транспортних витрат при перевезенні цього будівельного матеріалу на відстань 75 км. При цьому виключалась можливість використання водного транспорту, оскільки шлях із Володимира до Луцька долає Головний європейський вододіл. Разом з цим цілком вірогідним було використання цієї цегли при розбудові розміщеного неподалік середньовічного Литовежа. Там на різних ділянках

городища трапляються цеглини подібного формату та їх уламки. Особливої уваги заслуговує досліджена ділянка фундаменту Введенської церкви, який був складений з крупних фрагментів подібної цегли, хоча і дещо меншої висоти, на території Литовезького замку. Причому, більшість використаних тут фрагментів мали сліди повторного використання.

Час вірогідного перевезення цегли із Володимира до Литовежа можна гіпотетично віднести до періоду активної діяльності князя Олександра Федоровича Чорторийського (помер у 1571 році), який був засновником Литовежської лінії цієї князівської династії і обіймав посаду володимирського старости з 1554 року. Тобто, він був зацікавлений у розбудові Литовежа як нового осередку своїх володінь, і разом з цим мав важелі у вирішенні питань облаштування Володимирського замку. Реальність такого переміщення відносно невеликого об'єму цегли визначалась як невеликою протяжністю шляху (26 км.), так і наявністю прямого водного сполучення по річках Лузі та Бугу.

Не виключено, що цегляна частина стін та башт Володимирського замку Казимира у 1370 році була розібрана не повністю, і цей процес був довершений у XVI столітті за старостування там князя Олександра. Можливо, був розібраний якийсь невідомий нам об'єкт, пов'язаний із замком. У всякому разі варто пошукати писемні та археологічні свідчення цим вірогідним діям.

Іншим пунктом, перспективним для включення у коло пам'яток де могла використовуватись цегла із розібраного замку Казимира у Володимирі є городище у селищі Локачі. Його верхній горизонт представлений залишками середньовічного замку. Стаціонарні дослідження тут не проводились, але на поверхні пам'ятки трапляються знахідки схожої цегли.